

Esrar Kullananlarda Psikosomatik Düşünce Biçiminin Rorschach Testi İle İncelenmesi

Nesrin DUMAN¹, Gökhan ORAL²

Öz

Araştırma Makalesi

Psikosomatik düşünce biçimi, dilin duygusal boyutundan ayrılmış olduğu, hayal etme, fantezi ya da sembolizasyonla organik bir bağı olmayan, bilinçdışının zengin içeriklerinden kopuk, yaratıcı, gündelik ve somut düşüncelerin baskın olduğu bir düşünce biçimidir (Marty, 2012:16). Bu araştırmanın temel amacı esrar (uyuşturucu madde) kullanan kişilerde psikosomatik düşünce biçimini Rorschach Testi ile incelemektir. Bu amaçla uyuşturucu madde (esrar) kullanmak suç sebebiyle tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altında olan 25 kişiye Rorschach Testi uygulanmıştır. Sonuçların karşılaştırılması için 25 uyuşturucu madde kullanmayan kişiye (kontrol grubu) de aynı test uygulanmıştır. Sonuçlar; psikosomatik düşünce biçimine işaret eden bilişsel, duygulanım ve sosyal uyum süreçlerini değerlendirmek için istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Testteki kodlanmayan malzeme de ayrıca yorumlanmıştır. Araştırma sonucunda, incelenen süreçlerde gruplar arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Çalışmada esrar kullanan bireylerde bilişsel işleyişteki fakirliğe, duygulanım süreçlerinde kuruluğa ve yoksullaşmaya, tasarımı ve sembolizasyon düzeyinde yetersizliğe, kısır ve katı bir düşünme biçimine ve sosyal uyum düzeyinde artışa işaret eden bulgulara ulaşılmıştır. Yapılan bu çalışma; uyuşturucu madde kullanan kişilerde daha önce McDougall (1989) tarafından belirtilen psikosomatik düşünce biçiminin varlığını doğrulayabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uyuşturucu, Esrar, Psikosomatik Düşünce, Rorschach

Investigating Psychosomatic Thinking in Cannabis Users Employing Rorschach Test

Abstract

Research Paper

Psychosomatic thinking is a deficient form of thought which is separated from the emotional dimension of the language, dominated by utilitarian, concrete, and contemplative ideas, lacks an organic link to imagination, fantasy, or symbolism, and out of the rich contents of unconscious (Marty, 2012:16). The main purpose of this research is to investigate psychosomatic thinking in cannabis-users employing the Rorschach Test. For this purpose, the Rorschach Test was applied to 25 subjects under treatment during their probation because of cannabis-use. The same test was also applied to 25 non-drug-users (the control group). The results of experimental and control groups were analyzed statistically in order to assess the differential cognitive processes, affective processes, and social cohesion levels of these two distinct groups that point psychosomatic thinking. Besides, the materials which could not be decoded were interpreted additionally. The statistical test results showed the significant difference between two groups. The study indicated that drug users shows the poverty in their cognitive functioning, the flatness in their affective processes, the insufficiency in their level of symbolization, the unproductiveness and rigidity of their thinking, and the increase in the level of their social cohesion. This current study is able to verify the existence of psychosomatic thinking in drug-users that McDougall (1989) suggested previously.

Key Words: Drug Users, Cannabis, Psychosomatic Thinking, Rorschach.

Makale Bilgileri / Article Info

Alındığı Tarih / Received 07.07.2018

Kabul tarihi / Accepted 19.08.2018

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Bartın Üniversitesi Psikoloji Bölümü, nesrinduman@bartin.edu.tr.

<https://orcid.org/0000-0002-2751-8315>

² Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı, gokhanoral@gmail.com.
<https://orcid.org/0000-0002-6500-5262>

Giriş

Psikosomatik hastalıklar, ortaya çıkışında ve seyrinde psikolojik faktörlerin etkili olduğu bedensel hastalıklar olarak tanımlanmaktadır. Pierre Marty, Henry Krystal, Herbert A. Raskin, Leon Wurmser, Joyce McDougall gibi düşünürler psikosomatik hastalar üzerine yaptıkları çalışmalarda; bu bireylerde psikosomatik hastalığa özgü bir düşünce yapılanması olduğunu öne sürmüşlerdir. “Psikosomatik düşünce biçimi” olarak adlandırdıkları bu düşünce biçimi; dilin duygusal boyutundan ayrılmış olduğu, hayal etme, fantezi ya da sembolizasyonla organik bir bağı olmayan, bilinçdışının zengin içeriklerinden kopuk, yararcı (“Operational thinking”, 2008), gündelik ve somut düşüncelerin baskın olduğu, çağrışımların ve düşlemsel dünyanın bir anlamda kısa devre yapmış olduğu bir düşünce biçimidir (Marty, 2012:16). Psikosomatik hastalarda bu türden bir düşüncenin aşılammaması söz konusudur (Marty, 2012:16). Bilinçdışı ile iletişimin bu denli kopuk olması kişiyi kendi özgün geçmişinden, öyküsünden de koparmakta; geçmişinden kopan kişi geleceği için de plan yapamaz hale gelmekte, bu da kişinin güncelde takılmasına sebep olmaktadır.

Araştırmacıların daha sonraları yapmış oldukları çalışmalarda bu düşünce biçiminin uyuşturucu madde bağımlılarında da gözlemlendiği tespit edilmiştir. Mental acıya karşı savunma olarak davranışa vurma (acting out) yollarını alışkanlık olarak tercih etmek psikosomatik hassasiyet riskini artırır (Dougall, 1989:95). Shamds (1975) ile Nemiah ve Sifneos (1970) psikosomatik hastalığı olan bireylerde duygusal ve bilişsel işleyişlerini inceledikleri araştırmalarının sonucu; birçok psikosomatik hastanın öznel duygularını ifade etmede zorluk çektiğini, düşlemsel hayatlarında yoksullaşma mevcut olduğunu ve bilişsel süreçlerinin düzgün, yararcı ve dışa bağımlı olduğunu doğrulamaktadır (Lipsitt, 2001). Krystal (1968) ile Krystal ve Raskin (1970) madde kullanan kişilerde de benzer özellikleri belirtmiştir (akt. McCallum&Piper, 1997). Dougall (1989), madde bağımlıları ile psikosomatik hastaları birbirine benzetmiştir. Wurmser (1974) de madde bağımlılarının düşlemsel kapasitesi ve sözel duygulanım ifadesinde eksiklik tanımlamıştır (akt. McCallum&Piper, 1997). Hatipoğlu (2006); madde bağımlısı bir bireye uyguladığı Rorschach testinin sonuçlarını tartıştığı vaka sunumunda; dil yapısında kuruluk, cansızlık, hareket yanıtlarında eksiklik, nesne ilişkilerinin reddedilmesi, bilişsel süreçlerdeki fakirlik, duygusal katılımın eksiklik bulgularını belirterek, psikosomatik düşünce biçiminin varlığına rastlandığını göstermiştir. Bu çalışmalardan ve bulgulardan hareketle araştırmada psikosomatik düşünce biçimi uyuşturucu maddelerden esrar maddesini kullanan bireylerde incelemeye alınmıştır.

1. Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; esrar kullanan bireylerde psikosomatik düşünce biçimini Rorschach Testi ile incelemektir. Çalışma amacına ulaşmak için şu sorulara yanıtlar aranmıştır:

1) Esrar kullananlar ile kullanmayanlar bilişsel süreçler açısından farklılaşmakta mıdır?

2) Esrar kullananlar ile kullanmayanlar duygulanım süreçleri açısından farklılaşmakta mıdır?

3) Esrar kullananlar ile kullanmayanlar sosyal uyum düzeyleri açısından farklılaşmakta mıdır?

Araştırma sorularının yanıtları; protokollerdeki bilişsel ve duygulanım süreçlerine ve sosyal uyuma dair kategorilerinin incelenmesi sonucu, grup içi ve gruplar arası karşılaştırılmaların yapılmasıyla bulunacaktır.

2. Çalışmanın Önemi

Uyuşturucu madde kullanımı ile psikosomatik düşünce biçimi arasındaki ilişkiyi incelemenin; madde kullanan kişilerin ruhsal dünyasının daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu yol ile araştırma sonuçlarının madde kullanan kişilerin tedavi aşamasında uygulanacak psikolojik destek programlarının şekillendirilmesinde yardımcı olacağı, dolayısıyla çalışmanın uyuşturucu kullanımını ve yeniden suç işlemeyi azaltabilmede temel oluşturacak bir bilgi sağlayacağına inanılmaktadır.

3. Metod

Bu çalışmada esrar kullanan bireylerde psikosomatik düşünce biçimini incelemek amacıyla “nicel” paradigma kapsamındaki “tarama” modellerinden ilişkisel tarama modeli (Karasar, 2010:79-81) kullanılmıştır. Çalışmanın ilk basamağında katılımcılara (araştırma grubu ve kontrol grubu) Rorschach Testi uygulanmış, teste verilen yanıtlar G, Basit G, F, F+, K, kan, kob, C, FC, CF, A, H ve ban kategorilerde taranmıştır. Elde edilen veriler sayılarak sayısallaştırılmış grupların Rorschach protokolleri karşılaştırılmıştır.

3.1. Örneklem

Örneklem grubu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 191. maddesine göre uyuşturucu madde kullanmak suçu nedeniyle İstanbul Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde tedavi ve denetimli serbestlik tedbiri altında olan hükümlüler arasından seçilmiştir. Bu tedbir kapsamında AMATEM'de DSM-4-TR'e göre esrar kullanım bozukluğu tanısı ile ayaktan tedavileri sürmekte olan 5'i kadın, 20'si erkek toplam 25 hükümlü örneklem grubu için seçilmiştir. Kontrol grubu için ise madde kullanım geçmişi ve tanısı olmayan, 5'i kadın, 20'si erkek toplam 25 kişi belirlenmiştir. Kontrol grubu madde grubunun yaş, eğitim ve cinsiyet dağılımına uygun olarak “kasdi seçim” yöntemiyle oluşturulmuştur.

Madde grubu ve kontrol grubuna ilişkin bazı demografik değişkenler şöyledir: Madde grubunun yaş ortalaması 30,32; kontrol grubunun 27,28'dir. Madde grubunda ilköğretim mezunu 12 (%48), lise mezunu 10 (%40) ve üniversite mezunu 3 (%12) kişi bulunmaktayken; kontrol grubunda ise ilköğretim mezunu 8 (%32), lise mezunu 13 (%52) ve üniversite mezunu 4 (%16) kişi yer almıştır.

3.2. Gereç

Araştırmada psikosomatik düşünce biçimini incelemek için projektif bir test olan Rorschach Testi seçilmiştir. Hermann Rorschach tarafından 1921 yılında Psikodiagnostik isimli başyapıtıyla tanıtılan (İkiz, 2017:15) Rorschach testi; yönerge, puanlama, değerlendirme ve yorum açısından objektif kriterlere sahip olmasıyla diğer projektif tekniklerden ayrılarak, objektif ölçümlere daha yakın bir yerde durmaktadır (Erdener Gürbüz, 2002). Test, kişinin bilişsel özelliklerini, duygulanım süreçlerini, sosyal uyum düzeyini değerlendirebilmesiyle; psikosomatik düşünce yapılanmasının incelenmesinde önemli ve yerinde bir ölçüm aracı olarak görülmüştür.

Rorschach testi, on adet mürekkep lekelerinden oluşmuş karttan oluşmaktadır. Her kart kendi içerisinde şekil, renk, hareket ve gölge içermektedir (İkiz, 2017:53). Kartlar testi alan kişinin teste yaklaşımını ve içsel süreçlerinde yaşadığı duyguları rahatlıkla çıkarmasına neden olmaktadır (İkiz, 2017:53).

3.3. Kodlama

Rorschach ve Projektif Testler Derneği üyeleri Rorschach Testi'ni Fransız Okulu'na göre uygulamaktadır. Araştırmacının Rorschach Test uygulayıcı eğitimini bu dernekten alınması nedeniyle protokoller Fransız Okulu'nun uygulama, kodlama ve yorumlama prensiplerine göre değerlendirilmiştir. Fransız modeli Klopfer, Piotrowski ve Beck'in yorumlamaları üzerine kuruludur (İkiz, 2017:23). Kodlama, Beizmann (1970)'ın 'Rorschach yanıtlarının puanlaması el kitabı' (Handbook for scorings of Rorschach responses) temel olmak üzere, Tunaboşlu İkiz ve diğ. (2009) 'Rorschach Kodlama Kitabı 2 Yetişkin Normları' kitabına göre yapılmıştır.

Protokollerin kodlaması üç temel alandan oluşmaktadır: Birinci kolon; verilen yanıtın şeklin ne kadarını kapsadığı yani lokalizasyonu, ikinci kolon; bunun ne tür bir yanıt olduğu yani determinantları, üçüncü kolon; bu yanıtın içeriğidir. Kodlamalarda bu üç alanın verilmesi gerekmektedir. Bu alanlar için kullanılan özel harflerle kodlama yapılmaktadır. Araştırmada incelenen ve istatistiksel analizi yapılan kategoriler için harflerin açıklamaları şöyledir:

R: Kodlanabilir toplam yanıt sayısı, G: Karttaki şeklin tamamına verilen yanıtlar, Basit G: Basit G'ler kapalı bir lekeye verilen, yüksek kognitif yeteneği gerektirmeyen vasat yanıtlar, F: Biçim (form) yanıtları, F+: Olumlu biçim yanıtları, K: biçim yanıtlarına hareket faktörlerinin eklenmesiyle belirlenen insan hareket yanıtları, kan: hareketlerin hayvan üzerinden açıklandığı hareket yanıtları, kob: Nesnelere üzerine yansıtılmış olan eylemleri içeren yanıtlar, C: Saf bir şekilde rengin hakim olduğu renk yanıtları, CF: Hem rengi hem de formu barındıran ama öncelikli olarak rengin ön planda formun ikinci planda olduğu yanıtlar, FC: Hem rengi hem de formu barındıran ama öncelikli olarak formun ön planda rengin ikinci planda olduğu yanıtlar, A: Hayvan yanıtları, ban: İnsanlar tarafından sık verilen banal yanıtları, R.C. (Response of Colours) : 8., 9. ve 10. kartlara verilen yanıt sayısının tüm yanıtlara oranı ifade etmektedir.

Rorschach Testi'nin uygulamasına, Rorschach ve Projektif Testler Derneği tarafından verilen iki yıllık Rorschach Test eğitiminin tamamlanması ardından başlanmıştır. Güvenilirlik için protokollerin değerlendirilmesi Prof. Dr. Tevfika Tunaboşlu İkiz süpervizyonunda yapılmıştır. Farklı görüşler tartışılarak sonuca bağlanmıştır.

3.4. İstatistiksel Analiz

Rorschach Test protokollerinden ilgili kategorilerde tespit edilen kelimeler, kodlama çizelgesine aktarılarak sayılmıştır. Bu şekilde sayısallaştırılan nitel veri SPSS-22 (Statistical Package for Social Sciences-22) programına girilmiştir. Grupların karşılaştırılması için ise non parametrik testlerden ($n < 30$) iki ilişkisiz grup puanlarının anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını sınavabilecek bir test olan Mann Whitney U Testi kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasında .001 ve .05 anlamlılık düzeyleri kullanılmıştır.

4. Bulgular

Tablo 1'de madde ve kontrol grubunda tüm değişkenlerden alınan ortalama puanları görülmektedir.

Tablo 1: Madde ve Kontrol Gruplarının Ortalama Yanıt Sayıları ve Yüzdeleri

Değişken	Madde grubu		Kontrol grubu	
	Ortalama	SS±	Ortalama	SS±
R	14,80	6,006	27,56	12,741
G%	51,76	17,083	36,96	14,979
Basit G%	70,08	24,650	50,12	15,658
F%	72,56	17,814	57,20	10,551
F+%	91,16	9,450	84,76	15,150
K	1,12	1,423	2,76	1,640
kan	1,12	1,394	2,44	3,014
kob	0,76	1,090	0,12	0,600
C	0,12	0,331	0,68	0,900
CF	0,24	0,522	1,04	1,398
FC	0,68	1,249	2,32	2,249
RC%	29,48	9,354	36,24	8,823
A%	55,04	17,805	39,52	13,385
H%	14,12	13,144	16,96	6,354
ban	2,44	1,003	3,12	1,092

Madde grubunda yüksek çıkan yanıt kategorileri G% ($51,76 \pm 17,08$), Basit G% ($70,08 \pm 24,65$), F% ($72,56 \pm 17,81$), F+% ($91,16 \pm 9,45$), kob ($0,76 \pm 1,09$) ve A% ($55,04 \pm 17,80$) olarak görülmektedir. Kontrol grubu ise R ($27,56 \pm 12,74$), K ($2,76 \pm 1,64$), kan ($2,44 \pm 3,01$), C ($0,68 \pm 0,9$), CF ($1,04 \pm 1,39$), FC ($2,32 \pm 2,24$), RC% ($36,24 \pm 8,82$), H% ($16,96 \pm 6,35$) ve ban ($3,12 \pm 1,09$) yanıtları bakımından yüksek değerler ortaya koymuştur.

Tablo 2: Madde ve Kontrol Gruplarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

Değişken	Grup	N	SO	ST	z	U	p
R	Madde	25	16,08	402,00	-4,577	77	0.000
	Kontrol	25	34,92	873,00			
G%	Madde	25	31,56	789,00	-2,943	161	0.003
	Kontrol	25	19,44	486,00			
Basit G%	Madde	25	32,72	818,00	-3,511	132	0.000
	Kontrol	25	18,28	457,00			
F%	Madde	25	32,88	822,00	-3,581	128	0.000
	Kontrol	25	18,12	453,00			
F+%	Madde	25	28,90	722,50	-1,660	227,50	0.097
	Kontrol	25	22,10	552,50			
K	Madde	25	17,82	445,50	-3,800	120,50	0.000
	Kontrol	25	33,18	829,50			
kan	Madde	25	21,74	543,50	-1,896	218,50	0.058
	Kontrol	25	29,26	731,50			
kob	Madde	25	30,34	758,50	-3,139	191,50	0.002
	Kontrol	25	20,66	516,50			
C	Madde	25	21,20	530,00	-2,648	205	0.008
	Kontrol	25	29,80	745,00			
CF	Madde	25	21,46	536,50	-2,332	211,50	0.020
	Kontrol	25	29,54	738,50			
FC	Madde	25	19,06	476,50	-3,289	151,50	0.001
	Kontrol	25	31,94	798,50			
RC%	Madde	25	20,62	515,50	-2,371	190,50	0.018
	Kontrol	25	30,38	759,50			
A%	Madde	25	31,74	793,50	-3,029	156,50	0.002
	Kontrol	25	19,26	481,50			
H%	Madde	25	22,60	565,00	-1,411	240	0.158
	Kontrol	25	28,40	710,00			
ban	Madde	25	21,28	532,00	-2,131	207	0.033
	Kontrol	25	29,72	743,00			

Tablo 2'ye göre;

Bilişsel süreçleri değerlendirmek için R, G%, Basit G%, F%, F+%, K, kan ve kob yanıtları incelenmiştir. R yanıtları (U=77; p=0,000; p<0.001), Basit G% (U=132; p=0,000; p<0.001), K yanıtları (U=120,50; p=0,000; p<0.001), F% (U=128; p=0,000; p<0.001) için gruplar arasında ileri düzeyde anlamlı farklılaşma; G% yanıtları (U=161; p=0,003; p<0.05) ve kob yanıtları (U=191,50; p=0,002; p<0.05) için ise anlamlı düzeyde farklılaşma tespit edilmiştir. F+% (U=227,50; p=0,097; p>0.05) ve kan yanıtları (U=218,50; p=0,058; p>0,05) bakımından gruplar arasında anlamlı farklılaşma bulunamamıştır. Farklılaşmanın yönü R ve K yanıtlarında kontrol grubu lehine, F, G%, Basit G% ve kob yanıtlarında madde grubu lehinedir.

Duygulanım süreçlerini değerlendirmek için renk yanıtları olan C, CF, FC ve renkli kartlara verilen yanıtların yüzdeleri –RC% incelenmiştir. C yanıtları (U=205; p=0,008; p<0.05), CF yanıtları (U=211,50; p=0,020; p<0.05), FC yanıtları (U=151,50; p=0,001; p≤0.001), RC yanıtları (U=190,50; p=0,018; p<0.05) için gruplar arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Farklılaşmanın yönü C, CF, FC ve RC yanıtlarında kontrol grubu lehinedir.

Sosyal uyum düzeylerini değerlendirmek için testteki F%, F+%, A% ve ban yanıtları incelenmiştir. F% (U=128; p=0,000; p<0.001) için gruplar arasında ileri düzeyde anlamlı farklılaşma; A% (U=156; p=0.002; p<0.05) ve ban (U=207; p=0.033; p<0.05) yanıtları için ise anlamlı düzeyde farklılaşma tespit edilmiştir. F+% (U=227,50; p=0,097; p>0.05) yanıtları için gruplar arasında anlamlı farklılaşma bulunamamıştır. Farklılaşmanın yönü F% ve A% için madde grubu lehine, ban yanıtları için ise kontrol grubu lehinedir.

5. Tartışma

Bilişsel süreçlere ilişkin bulguların değerlendirilmesi: R, G%, Basit G%, F%, F+%, K, kan ve kob yanıtları incelendiğinde; Psikograma bakıldığında verilen yanıt sayısının (R) bir protokolde ortalama 25-35 oluşunun normal kabul edildiği (Rorschach, 2007) göz önünde bulundurulduğunda madde grubunun yanıt sayı ortalamasının (ort.14,8) (Tablo 1) normal kabul edilen aralıktan düşük olduğu dikkat çekmiştir. Bu haliyle de kontrol grubu (ort.27,56) ile madde grubu arasında ileri düzeyde anlamlı farklılaşma görülmüştür (p<.001). Protokollerdeki yanıt sayısının düşüklüğü bilişsel üreticilik ve zihinselleştirme süreçlerindeki zayıflıklara işaret edebilmektedir. Global yanıtları bakımından madde grubunun (ort.51,76), kontrol grubundan (ort.36,96) (Tablo 1) anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür (p<.05). Global yanıtların yüksek oluşu kişinin dünyayı algılamasında bütüncül yaklaşımları tercih ettiğini göstermektedir (Erdem Atak, 2005:75). Kişilerin bu yaklaşımlarının sebebi olarak kartta gördüğünü söylemesi, kendisi hakkında çok fazla bilgi vermek istememesi gösterilebilir. Global yanıtlarıyla bireylerin, dış gerçekleri olduğu gibi alıp yorumlayabildiği, bu gerçekleri değiştirmeye çalışmadığı ve kendinden bir şeyler katmasının düşük düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Madde grubunun vermiş olduğu Global yanıtlarının çoğunluğunun Basit Global yanıtlardan oluştuğu (ort.70,08) ve kontrol grubundan (ort.50,12) ileri düzeyde anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir (p<.001). Basit Global yanıtları sabit, hareketin görülmediği yanıtlardır ve durgun düşünce dünyasına işaret eder (Erdem Atak, 2005:76). Bu durum madde grubunun bilişsel işleyişlerinde var olan bir yoksullaşmaya işaret etmektedir. Her iki grubun da bir protokolde F+% yanıtları için normal kabul edilen %70-75 aralığından yüksek ortalamalara sahip olduğu; ancak madde grubu (ort.91,16) ile kontrol grubu (ort.84,76) arasında anlamlı farklılaşma tespit edilemediği görülmüştür (p>.05). F yanıtları bakımından ise madde grubu (ort.72,56), kontrol grubundan (ort.57,2) ileri düzeyde farklılaşmıştır (p<.001). Bu yanıt kategorileri birlikte değerlendirildiğinde biçime bağlı kalma kişideki katı bir zihinsel işleyişe işaret edebileceği söylenebilir. Bu durumu açıklayacak olursak; bu

bulgu madde grubunun testte verdiği yanıtların birçoğunun form yanıt kategorisinde yani daha tanımlayıcı olduğu, hareket, renk, doku gibi yanıt çeşitliğinin daha az olduğu anlamına gelmektedir. Bu bulgu kişinin test malzemesiyle fazla ilişki kurmadığını, savunmacı (Erdem Atak, 2005:77), konformist, gerçekleri hiç değiştirmeye çalışmadan kabul eden kısır ve katı bir düşünce biçiminin hakimiyetini göstermektedir. Protokollerdeki insan hareket yanıtların yüksek bulunması yeterli bir entelektüel kapasitenin yanında yaratıcılık ve ruhsal dünyanın zenginliğini göstermektedir (Yansıtma ,2005). Madde grubundaki (ort.1,12) kontrol grubundan (ort.2,76) ileri derecede farklılaşan düşük sayıdaki insan hareket yanıtları kişinin içselleştirme kapasitesinin yetersizliğine, yaratıcılığının eksikliğine ve ruhsal dünyasının fakirliğine işaret etmektedir. Zihinselleştirmedeki fakirlik insan hareket yanıtlarına hemen hiç rastlanılmamasıyla belirgindir. Böylesi sonuçlar düşlemsel dünyanın baskılanması sonucu içsel dünyadaki hareketliliğin kartlara yansıtılmadığı anlamına gelebilir (Akkapulu Kaya, 2005:125). Bireyde hakim olan işlemsel düşüncenin düşlemsel eksikliğe yol açmakta olduğu, bireyin içsel dünyası ile dış dünya arasında eklemleme yapmakta zorlandığı şeklinde de yorumlanabilir. Bir diğer hareket yanıtı olan kob'lar, dürtülerin ve bedendeki heyecanların dışa vurulduğu, dürtülerin amaca ulaşmasında aracı olarak nesnelere kullanıldığı yanıtlardır (Pirim, 2002). Nesne hareket yanıtlarının kontrol grubunda daha düşük bulunduğu, bu haliyle madde grubuyla anlamlı düzeyde farklılaştığı ($p < .05$), buna karşın hayvan hareket yanıtları açısından gruplar arası anlamlı farklılaşmanın olmadığı görülmüştür ($p > .05$). Madde grubunun insanlara ve hayvan hareket yanıtlarında düşük sonuçlar ortaya koyması, içsel dünyadaki hareketliliğin insanlar ve hayvanlar ile değil, nesnelere aracılığıyla yansıtılabildiğini göstermektedir. Bu bulguyu madde grubunun ilişki eksikliğiyle, nesne ilişkilerindeki yetersizlik ile açıklamak mümkündür. Burada kastedilen narsistik, ilişkisel, saldırgan ve libidinal herhangi bir nesne ilişkisindeki eksikliklerdir.

Duygulanım süreçlerine ilişkin bulguların değerlendirilmesi: Protokollerdeki renk yanıtları duygulanım süreçlerine dair bilgilerin alındığı kategorilerdir. Renk, Rorschach testinde duygusal bir uyaran olarak kabul edilir, renge tepki bireyin duygusal dünyası hakkında bize bilgi verir (Zabcı, 2004). Araştırma sonuçlarında madde grubunun C (ort.0,12), CF (ort.0,24) ve FC (ort.0,68) yanıtları kontrol grubundan düşük bulunmuş ve iki grup arasında C ve CF yanıtları için anlamlı ($p < .05$), FC için ise ileri derecede anlamlı fark tespit edilmiştir ($p < .001$). Kişinin içsel yaşantısını harekete geçiren renk yanıtları bu protokollerde pür renk olarak görülmemiştir. Bu durum bireylerde, dış dünyadan gelen uyaranlara karşı çok güçlü bir hassasiyet olmadığını, renkli, canlı ve duygusal bir dünyaya rastlanmadığı düşüncesini desteklemektedir. Burada dış dünyaya yönelik yatırımların azlığından da söz edilebilir (yansıtma 2005). Buna ek olarak rengin önplanda olduğu form yanıtlarının da çok nadir gözlemlendiği hatta çoğu protokollerde bu yanıtların hiç görülmediği, daha kontrollü olan formun önplanda olduğu renk yanıtlarının da nispeten daha çok gözlemlendiği, ancak genel olarak bakıldığında madde kullanan bireylerin protokollerinde renk yanıtlarının çok kısıtlı olduğu tespit edilmiştir. Madde

grubunun renkli kartlara verdikleri yanıtların yüzdesi (ort.%29,48), kontrol grubundan (ort.%36,34) anlamlı düzeyde farklılaşmıştır ($p<.05$). Özetle renk yanıtlarının azlığı madde grubunun duygulanımsal ve fantazmatik dünya bakımından yetersiz bir yapılanma içinde olduğunu göstermektedir. Dougall'ın tanımladığı duygusuzlaşma renk yanıtlarının incelenmesi ile bulunan düşük sayıda C, CF, FC yanıtları ile desteklenmektedir.

Sosyal uyuma ilişkin bulguların değerlendirilmesi: F, F+, A ve ban yanıtları sosyal uyuma dair bilgilerin alındığı kategorilerdir. Bilişsel duruma ilişkin değerlendirme kısmında belirtildiği üzere madde grubunun form yanıtları bakımından normal kabul edilen değer aralığından (%70-75) yüksek olumlu form yanıt ortalamasına sahip olması ve iki grubun form yanıtları bakımından anlamlı şekilde farklılaşması kişinin sosyal uyumunun yüksek olduğuna da işaret etmektedir. Banal yanıtlarına bakıldığında madde grubu (ort.2,44) kontrol grubundan (ort.3,12) anlamlı düzeyde farklılaşmıştır ($p<.05$). Yaratıcılık ve özgünlükten uzak banal yanıtların yeterli ve/veya fazla sayıda oluşu, bireyin sosyal uyumun yüksek olduğunu desteklemektedir. Bu bulgu kişilerin herkes gibi olabildiği, gerçeklere uyarak sosyalleşebildiği düşüncesini desteklemektedir (Erdem Atak, 2004:80). Hayvan yanıt yüzdeleri bakımından madde grubu (ort.%55,04), kontrol grubundan (ort.%39,52) anlamlı düzeyde farklılaşmıştır. Ban ve A yanıtlarının birlikte yükselişi düşlemsel fakirliğin yarattığı boşluğu doldurmak için somut olana ve uygunculuğa tutunmayı göstermektedir. Rorschach testindeki sosyal uyuma işaret eden bulgular bireyin çevresine olan uyumunu ifade etmektedir. Kişinin etrafındaki kişiler gibi olabildiği, çevresindekilere uyum göstererek sosyalleşebildiğine işaret etmektedir. Uyuşturucu madde kullanımı toplumsal olarak kabul görmeyen ve karşılığında cezai yaptırım olan bir davranıştır. Diğer bir deyişle sosyal uyumun gözlenemediği bir davranıştır. Ancak burada açıklığa kavuşturulması gereken husus toplumsal perspektiften evvel bireyin öncelikle içinde yaşadığı çevreye sosyal uyumudur. Bu bakımdan madde kullanan kişilerin içinde bulunduğu çevre ve arkadaşlarının sosyalleşme için tercih ettikleri yollar oldukça önemlidir. Zira yapılan araştırmalarda madde kullanımında arkadaş çevresinin etkisi sıklıkla vurgulanmaktadır. Bireyin arkadaş grubunun sosyalleşmek için tercih ettiği yol, kişinin uyum sağlayacağı, uyum göstererek sosyalleşebileceği yoldur. Burada sosyal uyum aslında egonun hayatta kalabilmesi içindir. Bu uyum sonucunda kişi yine hayatta kalabilmek için yararlı bir düşünceye doğru kaymaktadır.

Kodlanmayan malzemenin değerlendirilmesi: Testte gözlemlenen bazı tepkiler de kişilerin bilişsel, duygulanımsal durumları hakkında bilgi vermektedir. Madde grubunun testteki dil yapılarına baktığımızda söylemin kuru ve cansız olduğu, çok fazla betimleme yanıtı verdikleri görülmüştür. Betimleme yanıtlarının fazlalığı form yanıtlarının yüksek oluşuyla da ayrıca görülebilmektedir. Bazı örnek yanıtlar şöyledir:

Kart 8: 'normal bir hayvan dört ayağı, ağız var bir hayvan'

Kart 1: 'bildiğimiz yarasa hani mağarada olur ya'

Kart 4: ‘burada gövdesi var, burası başı, bu da elleri’

Kart 5: ‘iki boynuzu var, iki ayağı var, kanat...’

Kart 6: ‘normal bir balık, büyük olabilir..küçük de olabilir..herhangi bir balık ya’

Zihinselleştirme kapasitesindeki yetersizlik özellikle anket kısmında ortaya çıkan ve düşlemsel faaliyetlerle ilintili olmayan tekrarlar ve tanımlamalarda dikkati çekmektedir. Rorschach testinin en önemli bölümünü anket oluşturmaktadır (İkiz, 2017:62). Protokollerde daha detaylı bilgi alabilmek amacıyla uygulama sırasında yapılan anketlerde –örneğin nasıl bir kuş?, nasıl bir yarasa? gibi sorulardır- madde grubundan sıklıkla tanımlama şeklinde yanıtların verildiği gözlemlenmiştir. ‘Kanatları, gagası olan bir kuş..., normal yarasa..., bildiğimiz kuş..., kanatlı kuş...’ gibi hiçbir kişisel bilgi içermeyen, oldukça deskriptif ifadeler bu yanıtlara örnek olarak verilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın amacı; esrar kullanan bireylerde psikosomatik düşünce biçimini Rorschach Testi ile incelemektir. Psikosomatik düşünce biçimine dair bulgular; Rorschach protokollerindeki bilişsel ve duygusal süreçlere ve sosyal uyuma dair kategorilerinin incelenmesi sonucu gruplar arası çok yönlü karşılaştırmaların yapılmasıyla bulunmuştur. Çalışma amacına ulaşmak için şu sorulara yanıtlar aranmıştır:

- 1) Esrar kullananlar ile kullanmayanlar bilişsel süreçler açısından farklılaşmakta mıdır?
- 2) Esrar kullananlar ile kullanmayanlar duygulanım süreçleri açısından farklılaşmakta mıdır?
- 3) Esrar kullananlar ile kullanmayanlar sosyal uyum düzeyleri açısından farklılaşmakta mıdır?

Buna göre araştırma sonunda araştırma sorularına dair ortaya çıkan yanıtlar şu şekildedir;

- 1) Bilişsel süreçlere ilişkin bulgular bize esrar kullananlarda kısır ve katı bir zihinsel işleyiş, durgun bir düşünce dünyası, bilişsel işlevlerde bir yoksullaşma, iç dünya hareketliliğinde düşüklük olduğunu göstermiştir.
- 2) Duygulanım süreçlerine ilişkin bulgular, esrar kullananlarda renkli, canlı ve duygusal bir dünyaya rastlanmadığını, duygusal dünyada bir çölleşmenin varlığını, duyu ve fantazi dünyasında yetersiz bir yapılanma olduğunu ortaya koymuştur.
- 3) Sosyal uyuma ilişkin bulgular esrar kullananlarda sosyal uyumun yüksek olduğunu, toplumsal perspektiften önce bireyin içinde bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlayarak sosyalleşebildiğini, düşlemsel fakirliğin yarattığı boşluğu doldurmak için bireylerin somut olana tutunma ihtiyacı içinde olabileceklerini göstermiştir.

Kodlanmayan malzemeden ortaya çıkan sonuçlar da madde kullanan kişilerin söylemlerinin oldukça kuru ve cansız olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular; Dougall (1989)'ın belirttiği uyuşturucu madde kullanan kişilerle psikosomatik hastalar arasındaki ortak özelliklerin olduğunu göstererek, esrar kullananlarda psikosomatik düşünce biçiminin varlığını desteklemektedir.

Araştırmaya son söz olarak; psikosomatik düşünce biçiminin, diğer (kokain, eroin, vb.) madde kullanan bireylerde de incelenmesi, esrar kullananlar ile diğer uyuşturucu maddeleri kullananlar arasında bir farklılaşmanın olup olmadığı araştırılmasının gerekliliği söylenebilmektedir. Uyuşturucu madde kullanımı ile psikosomatik düşünce biçimi arasındaki ilişkiyi incelemenin; bireyleri madde kullanımına yöneltten ruhsal yapılanmaların anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Böylece araştırma sonuçlarının madde kullanan kişilerin tedavi aşamasında uygulanacak psikolojik destek programlarının şekillendirilmesinde yardımcı olacağı, duyu odaklı terapi programlarının madde kullanan bireylerle yapılan klinik çalışmalarda fayda sağlayabileceğine, madde kullanan kişilerin rehabilitasyonları sonrası takip aşamasında Sosyal Uyum Merkezleri'nde yürütülecek müdahale ve destek programlarında "sosyal uyum" olgusunun üzerinde durulması ve takibinin hassasiyetle yapılması gereken bir konu olduğuna, dolayısıyla çalışmanın uyuşturucu kullanımını ve yeniden suç işlemeyi azaltabilmede temel oluşturacak bir bilgi sağlayacağına inanılmaktadır.

Sınırlılıklar

Araştırma esrar kullanan 25 kişi (ve 25 kişi kontrol grubu) ile sınırlıdır.

Rorschach eğitimi tamamlanmış, protokollerin kodlama uygulaması süpervizyon eşliğinde yapılmış olsa da uygulamanın başarısı uygulayıcının yeterliliği ile sınırlıdır.

Teşekkür

Sevgili hocam Prof. Dr. Tefrika TUNABOYLU İKİZ'e teşekkürlerimi sunarım.

Bu makale, birinci yazarın İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü bünyesinde Prof. Dr. Gökhan ORAL'ın danışmanlığında yapmış olduğu " Hakkında Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilmiş Olan Uyuşturucu Madde Kullanan Hükümlülerde Psikosomatik Düşünce Biçiminin Rorschach Testi ile İncelenmesi " adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Kaynakça

Akkapulu Kaya, F. (2005), "Sekiz Yaşındaki Sedef Hastası Bir Çocuğun Rorschach Testi İle Değerlendirilmesi", Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, Psikosomatik, Sayı 3-4 / Kasım-Aralık 2005: 119-132.

Beizmann, C. (1970), Handbook for Scorings of Rorschach Responses, Grune & Stratton, New York.

- Duman, N. (2009), Hakkında Denetimli Serbestlik Tedbiri Verilmiş Olan Uyuşturucu Madde Kullanan Hükümlülerde Psikosomatik Düşünce Biçiminin Rorschach Testi ile İncelenmesi, Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Erdem Atak, İ. (2004), “Fobik Nevroz Ve Rorschach”, Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, Nevrozlar, Sayı 1-2 /Eylül-Ekim 2004:77-89.
- Erdem Atak, İ. (2005), “Sindirim Sistemi Bozukluğu Hastalıklarında Projektif Test Bulguları Ve Psikosomatik Özellikler”, Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, Psikosomatik, Sayı 3-4 / Kasım-Aralık 2005:71-89.
- Erdener Gürbüz, E. (2002), Kurumda Yaşayan Korunmaya Muhtaç Çocuklarda Rorschach Testinin 'Kendilik Algısı, Duygulanım Ve Fikir Yürütme' Boyutlarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gürel, Y. (1985), Depresyon Tanısı Konan Hastalarda Rorschach Testi İle Hamilton Ve Zung Ölçeklerinin Karşılaştırılması, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hatipoğlu, G. (2006), Madde Bağımlılarında Psikosomatik Düşünce Biçiminin Rorschach Testi İle Değerlendirilmesi, Yansıtma, Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi, Ergenlik, Sayı 5-6 / Kasım-Aralık 2006.
- İkiz, T. (2017), Rorschach Testi Psikanalitik Yorum Kodlama ve Uygulamalar, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Karasar, N. (2010), Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Lipsitt, D. R. (2001), Consultation-Liaison Psychiatry and Psychosomatic Medicine: The Company They Keep, Psychosomatic Medicine, 63, 896-909. Doi: 10.1097/00006842-200111000-00008.
- Marty, P. (2012), Zihinselleştirme ve Psikosomatik (A. E. Yavuz, Çev.), Bağlam Yayınları, İstanbul.
- McCallum, M., Pier, W. E. (Eds.). (1997), Psychological Mindedness, A Contemporary Understanding. Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah (NJ).
- McDougall, J. (1989), Theaters of The Body, A Psychoanalytic Approach to Psychosomatic Illness (First Edition), W.W.Norton Company, New York.
- Operational Thinking, <http://www.enotes.com/psychoanalysisencyclopedia/operational-thinking> (Erişim tarihi: 03/06/2008).
- Pirim, B. (2002), Yeme Bozuklukları ile Öfke Tarzı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Rorschach, H. (2007), Psychodiagnostics, a Diagnostic Test Based On Perception. (Fifth Edition), Read Books, New York.

- Tunaboşlu İkiş, T., Erdem Atak, İ., Düşgör Pirim, B., Zabcı, N. (2009), Rorschach Kodlama Kitabı 2 Yetişkin Normları, Birinci Basım, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Zabcı, N. (2004), Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Kişilik Özelliklerinin Rorschach Testi İle Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.